

25. Delovni list

2. HARMONSKI JEZIK:

Novosti v gradnji akordov, ki jih je uvedel impresionizem v drugih slogovnih pristopih 20. stoletja živijo še naprej. Poleg že omenjenih – terčno grajenih večzvokov, akordov z dodanimi disonancami, kvartnih, kvintnih in sekundnih akordov pa se pojavi še nekaj novih možnosti.

AKORDI – GRADNJA IN UPORABA

a) sekundni akordi – clustri (grozdi) tonov so (skladno z definicijo akorda) sozvočje najmanj treh različnih tonov, zgrajeno zgolj z nizanjem sekund. Pri zapisu ni pomembno, če je npr. mala sekunda zapisana kot zvečana prima, pomemben je zvočni rezultat. Cluster lahko že v okviru male terce vsebuje štiri tone (v okviru velike pa pet), če so ti med seboj oddaljeni zgolj za malo sekundo:

142. I. Stravinski: *Lisjak* (uvodna koračnica)

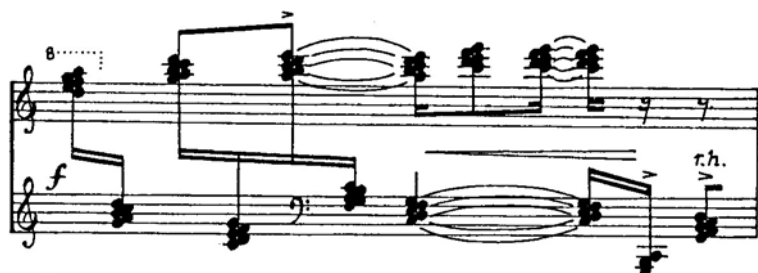
Cluster najpogosteje izpolnjuje kvintni, pa tudi sekstni ali kvartni interval, v orkestralni glasbi pa se lahko njegov ambitus razprostre tudi na precej večje intervale. V izhodišču se clustri navadno delijo na diatonične in kromatične; prvi zajemajo samo tone določene diatonične lestvice, slednji pa tudi vse kromatične tone med njimi.

143. primer: petzvočni in šestzvočni clustri

Napisane clustre lahko poimenujemo: prvega kot lidijskega, drugega kot durovega, tretjega kot molovega itn.... Zvočno se razlikujejo, vendar razlike niso močno zaznavne.

Clustri s kakršnim koli »obračanjem« izgubijo svojo sekundno zgradbo in s tem smisel. Obstajajo torej samo v izhodiščni obliki – z nizanjem samih (malih, velikih in zvečanih) sekund. Kot »osnovni ton« navadno deluje najnižji ton. V praksi najpogosteje nastopajo kot zgoščena zvočna masa, večkrat zgolj perkusivne narave:

144. C. Ives: 2. sonata za klavir

Na klavirju se clustri pogosto izvajajo s pestjo ali celo podlahtjo. V tem primeru tonalna zgradba ni več pomembna in se notirata samo skupni obseg ter ritem:

145. H. D. Cowell: Tiger za klavir

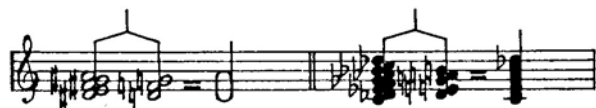
V nasprotju s klavirskim, predvsem perkusivnim clustrom, je pri ansamblih - tako instrumentalnih kot vokalnih - pogosto dodajanje in odzemanje sekund:

146. A. Berg: Wozzek, 2. d., 4. sc.

The image shows a musical score for A. Berg's Wozzek, 2. d., 4. sc. It features two staves, bass and treble clef. The score includes a cluster of notes in the bass staff and lyrics in German. The lyrics are: "Ein Jä-ger aus der Pfalz ritt einst durch ei-nem grü-nen Wald! Hal—li, Hal—lo! Hal—li, Hal—lo!"

Če je kot z nekakšno »podaljšano noto« zaobjetih več tonov, to pomeni, da gre za kromatični cluster, med oklepajočima tonoma, torej za vse tone med njima:

147. primer: notiranje kromatičnih clustrov

Clustri lahko vsebujejo tudi intervale, manjše od poltonov – gre za mikrotonalne clustre. Penderecki uporablja za njih naslednji način zapisovanja:

148. K. Penderecki: *Trenodija v spomin žrtvam Hirošime*

Diametralno nasproten primer ponuja Prokofjev, ki kot neoklasicist ostaja privržen tonalnemu mišljenju in cluster zgradi kot v gmoto zbit D nonakord, torej ima v tem primeru jasno funkcijsko vlogo:

149. S. Prokofjev: »Dež in mavrica«; *Glasba za otroke op. 65, št.8*

b) simetrični akordi; čeprav ima načelo simetrije predvsem vizualno osnovo (značilno je za slikarstvo in arhitekturo), lahko najde svoj odraz tudi v glasbi, in to na različne načine – vertikalno in horizontalno, v ritmiki, metriki, melodiki in harmoniji.

Vertikalna simetrija se je pojavila že davno v tradicionalnih slogovnih smereh, predvsem v smislu inverzije melodije – določena tema se je pojavila »v ogledalu«. Že Beethoven pa je vsako od takšnih linij podvojil v tercah, s čimer je že nastala simetrična harmonija:

150. L. van Beethoven: *5. simfonija op.67, 2. st.*

Tudi v naslednjem primeru je simetrija vendarle tesno povezana z dvema podvojenima linijama, ki si nasprotujeta »v ogledalu«:

151. B. Bartók: *Mikrokozmos*, 5.zv., št.131

Včasih je ena od zrcalnih plasti tudi ritmično zamaknjena. Gradnja »čiste vertikale«, torej posameznih sozvočij kot takih, ima določeno zvezo z akordi na podlagi intervalskega modela (glej točko c). Gre za to, da se določena intervalska struktura dosledno preslika čez izbrano os:

152. primer: nekaj simetrično zgrajenih akordov z osjo d^1

c) akordi, zgrajeni na osnovi intervalnega modela in poljubni akordi

153. primer: velikost intervalov, izražena s številom poltonov

	= 0		= 8
	= 1		= 9
	= 2		= 10
	= 3		= 11
	= 4		= 12
	= 5		= 13
	= 6		= 14
	= 7		= 15

Vsak interval lahko izrazimo z določeno številko – takšno, ki odgovarja številu poltonov: Konstruktivistični duh, ki močno zaznamuje glasbo 20. stoletja, je pač gradil akorde tudi – ne le na osnovi določenega intervala (terce, kvarte, sekunde) – pač pa s pomočjo kombinacije

več različnih intervalov, torej intervalskega modela. Možnosti so pri takšnem načinu gradnje skoraj neizčrpne. Če seštevek posameznih intervalov, ki sestavljajo model v nekem trenutku zanja 12. pomeni, da se od tam začetna struktura prične ponavljati:

154. primer: nekaj akordov, zgrajenih na osnovi intervalskega modela

model: 3-5   3-5(-2)   6-5-3 $\frac{4-7-1}{=12!}$ $\frac{2-4}{=6!}$ 11-4

Akordi so lahko zgrajeni tudi s poljubno kombinacijo intervalov – pogosto jih obdaja zmanjšana ali zvečana oktava.

d) bikordi in polikordi nastanejo z združevanjem dveh (bikordi) ali več (polikordi) samostojnih akordov.

155. D. Milhaud: Les Euménides

Animé ♩ = 112
Oreste

pp

pp

pp

Pogosto so bikordi oziroma polikordi vodeni v smislu simetrije, kot prikazujeta oba naslednja primera. Najpogosteje so zgrajeni na osnovi terc, vendar se lahko pojavi kot izhodišče tudi kak drug interval, kot naprimer kvinta v primeru št. 91.

156. A. Honegger: 5. simfonija »di tre re«

157. B. Bartók: Koncert za klavir in orkester št. 2, 2. st.

Vaje:

1. Dosledno prenašajte (transponirajte) na začetku nastavljene akorde na tone melodije: v desni roki.
  - a) v levi roki napišite v smislu bikordalnosti in s paralelnim gibanjem glede na desno roko:

- b) v levi roki (transponirajte jo oktavo niže) napišite v smislu bikordalnosti in s simetričnim gibanjem glede na desno roko:

2. Dopolnite polikorde v naslednjem primeru, kot je zastavljeno:

3. Opišite tipe akordov v naslednjih primerih:

158. H. D. Cowell: *The Tides of Manaunaun*

159. B. Bartók: *Mikrokozmos*, št. 122

160. A. Berg: *Koncert za*

161. K. Penderecki: *Trenodija v spomin žrtvam Hirošime*

The image displays a musical score for K. Penderecki's 'Trenodija v spomin žrtvam Hirošime'. The score is organized into four systems, each corresponding to a different instrument: 24Vn (Violins), 10VI (Violas), 10Vc (Violas), and 8Cb (Cellos). The score is divided into three measures, with the first measure being 15" long, the second 20", and the third 10". The first measure is marked with a circled '13' and the second with a circled '15'. The score includes various musical notations such as dynamics (p, f, ppp), articulation (accents), and performance instructions like 'ord.' and 'con sord.'. The notation is dense and complex, reflecting Penderecki's characteristic style of using timbre and texture in his compositions.

162. D. Milhaud: *Eumenides*

Musical score for D. Milhaud's *Eumenides*. The score consists of four staves. The top staff is a vocal line in bass clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature. The lyrics are "O, Pal-las!". The second and third staves are piano accompaniment in treble clef, and the fourth staff is piano accompaniment in bass clef. Chord symbols are written above and below the piano staves: C^{is}, D, C, H, C, E^s, D, C^{is}, E⁷, E⁷, D⁷.

163. Charles Ives: *Three-Page Sonata*

Musical score for Charles Ives' *Three-Page Sonata*, marked "Allegro - March Time". The score is for piano and consists of two staves. The music is in 4/4 time and features complex, dense harmonic textures with many overlapping chords and dissonances.

164. V. Persichetti: *Little Piano Book, Op. 60, »Prologue«*

Musical score for V. Persichetti's *Little Piano Book, Op. 60, »Prologue«*, marked "Adagio pesante". The score is for piano and consists of two staves. The music is in 2/2 time and features a slow, heavy feel with a series of chords in the right hand and bass notes in the left hand. A fortissimo (ff) dynamic marking is present.

4. Harmonizirajte naslednje odlomke:

a) z uporabo bikordalnosti:

b) z uporabo zrcalne harmonije:

c) z uporabo poljubnih (v predhodnem gradivu omenjenih) tehnik: